

Op de proef gesteld

Op de kunstkalender 2017 zag ik een abstract, waarop met enige moeite een paar mensfiguren te zien zijn. De afbeelding staat op uw orde van dienst, een klein plaatje van een groot schilderij waar onder enorme betonblokken en aaneengeregen keien mensen omvallen onder hun eigen constructies. "De mens als maat van alle dingen", heet het. Een maat die kennelijk te groot geworden is om je evenwicht bij te bewaren. Het is op die kalender 4 januari. Er is nog een heel jaar te gaan.

Zelf had ik even vrij, die dagen. Vrij van God, zoals ik het wel eens zeg met een variant op het vrij zijn vóór God, dat in de kloosters wel gebezigd wordt. Erover doordenkend besef ik dat ik waarschijnlijk bedoel: even vrij van het werk. Maar de toevoeging *vrij van god* maakt het kennelijk ook luchtig soms.

Ook vakantie kan beproeving zijn. Zeker kerstvakantie, zei iemand in het team. Kan ik me echt vrij maken, of moet er toch van alles? Kan ik me van 't werk echt vrij maken? En welke voornemens neem ik uit zulke vrije dagen mee?

De lezing van vandaag over die duivelse beproevings van Jezus, ging dus al even met mij mee. Die woorden, waarover vertalers zich keer op keer het hoofd breken: is het nu vooral beproeving of verzoeking, verleiding of bekoring? Mijn voorstel zou zijn: "eet die appel toch, zei de slang, en je hebt het eeuwig leven". Je hoort ze sissen en inspelen op al die verlangens die een mens maar hebben kan. Die je van het werk afhouden of juist verleiden er teveel aan te ontnemen. Ik hoop dat u het herkent.

Verleiding en bekoring zijn treffende vertalingen van hoe er aan een mens getrokken worden kan. *Beproeving* dat zo indringend vraagt: hoe recht is je rug? De hele samenleving wordt verleid en voortdurend bekoord door geweld en verslaving, hebzucht en macht – we weten het. En ieder mens die zichzelf serieus neemt, loopt vroeg of laat op tegen de vraag: hoe standvastig kan ik zijn? Een vraag die voor Mattheus ook belangrijk moet zijn geweest, want hij laat Jezus optreden ermee beginnen, alsof vóór alle visionaire redevoeringen en liefdevolle daden van Jezus uit die andere vraag er ligt: weerstand te kunnen bieden.

Jezus wordt beproefd in de woestijn. En Mattheus, zeer vertrouwd met het oude testament, voert uit die beginverhalen niet alleen de slang hier op, die steeds maar weer tussen de mens en god komt te staan, maar ook de woestijntocht van veertig jaar zoeken naar vrijheid, maar ook van grote beproeving. Oude gewoontes loslaten blijkt niet gemakkelijk, zelfs als ze je eigen verdrukking betekenen. En de vleespotten van Egypte -ze blijven een verzoeking.

Jezus is niets menselijks vreemd. Hij is alleen, schrijft Mattheus, veertig dagen en veertig nachten en hij heeft honger. En dan komt de beproever, de diabolos, het Grieks voor "die alles in de war gooit", die zegt: jij kunt toch alles en je hebt toch honger? Dan kun je van die stenen toch brood maken? Jij die niets hebt, wil je niet een koninkrijk, ... wil je niet ook eens "de maat van alle dingen zijn"? Een reclamespotje van het eerste uur lijkt het wel, maar Jezus laat zich niet verleiden.

Je zou je kunnen irriteren aan iemand die het allemaal zo goed doet, maar Mattheus brengt Jezus ook dichtbij. Als hij kan worden verleid, zoals wij kunnen worden verleid, is immers de volgende vraag of wij verleidingen ook kunnen weerstaan, zoals hij dat deed. Het is alsof Mattheus zegt: bij niemand gaat het vanzelf. Je kunt denken: ja, Jezus, die kon dat misschien wel. Die was tenslotte Jezus. Maar Mattheus lijkt te zeggen: het goede vervullen, Tora doen, vraagt van iederéén standvastigheid. Jezus werd in de woestijn verleid net als wij. Wat heeft het hem gekost, kun je denken, niet die knieval te maken, die hem wordt gevraagd?

Naast de weg van het goede is dus ook de dwaalweg een thema. En Matteus die Jezus geboorte al vooraf laat gaan door een namenlijst van eeuwen zal beseft hebben, dat van Abraham af de weg naar het goede er altijd ook een van beproeving is geweest. Het staat er allemaal in, in de verhalen. Maar Matteus heeft een visie en ook een geloof, dat het altijd opnieuw beginnen kan. Je hoort Jezus bijna even aarzelen bij die vraag over dat brood, want je moet maar honger hebben en toch zegt hij: wij leven niet van brood alleen maar ook van Gods woord dat voorbijtrekt. "Genadig, erbarmend" of zoiets. "Rijk aan liefde". Een Woord met een hoofdletter, dat ook uittrekken doet. Jezus weet het zelf dat mensen ook daadwerkelijk honger lijden en als hij eens gevolgd wordt door een hongerige menigte, geeft hij ze te eten. Het werd zelfs een gebed: geef ons ons dagelijks brood. Maar hier bedenkt hij zich. Hier, tegenover de verleider, is het woord van de Tora belangrijker dan de behoefte onmiddellijk te bevredigen.

Jezus begint zijn taak en maakt de knieval niet. Een groot risico, dat hij met zijn leven zal moeten betalen, maar hij doet het niet. Wie iets groots voor ogen heeft, wil ook iets niet. En het koninkrijk dat hij zoekt is er niet een van onmiddellijke toeïgening maar van iets anders, groter dan het eigen verlangen. Later zal hij zeggen: vraag je daarom niet steeds af: wat zullen we eten of drinken of aantrekken? (Mt 6: 24-31). Zoek eerst het koninkrijk. Er is ons iets anders beloofd. Uw rijk kome, zal hij bidden. Een rijk niet van macht en zekerheid, maar waar je het brood ontvangt uit Gods hand.

Eén verleiding is misschien wel grootste: op de stoel van God te willen zitten. Het is een oude joodse voorstelling dat de Messias, als hij komt, op het dak van een heiligdom verschijnen zal. Dat de duivel Jezus naar het dak van de tempel brengt, is dus op zichzelf al een verleiding.

Maar ook die bekoring, van religieuze macht: Jezus past ervoor. En als de duivel zegt: spring maar, want er staat toch geschreven dat de engelen je zullen opvangen zodat je je niet stoot, grijpt Jezus deze verwijzing naar psalm 91 aan voor iets anders.

Want in diezelfde psalm staat ook dat je je schuilplaats zoeken kunt bij god. Die zelf het dak is. Waar je niet op maar wel onder kunt staan. Waar je schuilen kunt, maar het dak zelf: daar blijf je af. En als Jezus dat allemaal gezegd heeft en de beproever laat hem met rust, komen bij hem de engelen. Zo mooi en troostrijk.

Maar God verzoeken, als zou god ons voor alles kunnen behoeden, wat een mens maar overkomen kan, wijst Jezus af. Zo laat god zich niet uitproberen. Zo werkt het niet. Niemand kan leven zonder beschadigd te raken, daar helpt helaas geen goede god aan. Zoals ook Jezus zelf niet zonder beschadigd te raken leven zal. Zonder iets te breken of beschadigd te worden, gaat het niet. Ook een van de verzoeken van onze tijd, dat wij schadevrij willen leven, alle risico willen uitbannen, om maar niet te worden geraakt. Ons verzamelen en consumeren, maar ook ons verlangen zo min mogelijk te lijden, het zijn er allemaal voorbeelden van.

Me zo bezighoudend met deze tekst, realiseer ik me, dat vrij willen zijn ván god dus ook een verleiding kan zijn. En - hoeveel mensen het ook doen – ook wel jammer. Voor als je toch eens met een andere maat meten wilt dan het verlangen dat direct moet worden gestild. Als je een groter verlangen overeind wilt houden. Waar buig ik voor? Welke vrijheid duurt het langst? Vrij zijn vóór God - het zijn vragen die misschien zo gek niet zijn van tot tijd te stellen.

Juut Meijer

Gelezen: Matteus 4 : 1-11